

INFORMĀCIJA PAR LIETU Nr. 2020-07-03

“Par Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 "Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 „Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 "Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punkta un 3.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam”

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs, 2020. gada 4. novembrī plkst. 10.00 izskatīs lietu Nr. 2020-07-03 tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Lietas dalībnieki

Pieteikumu iesniedzēji: Augstākā tiesa un tiesībsargs;

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu: Ministru kabinets.

Pieaicinātās personas

Personas vai to pārstāvji, kas savu viedokli snieguši rakstveidā un ir aicināti uz tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos: Saeima, Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Valsts kontrole, Latvijas Pensionāru federācija, *Dr. oec.* Edgars Voļskis.

Apstrīdētās normas

Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” (turpmāk – Noteikumi Nr. 924) 2.2. apakšpunkts:

“2. Vecuma pensijas minimālais apmērs nevar būt mazāks par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kas noteikts saskaņā ar normatīvajiem aktiem par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru, kuram atkarībā no personas uzkrātā apdrošināšanas stāža (pilnos gados) piemērots šāds koeficients:

[..]

2.2. personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir no 21 gada līdz 30 gadiem, –1,3”

Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 „Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1605) 2.1. apakšpunkts:

“2. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs ir:

2.1. Valsts sociālo pabalstu likuma 13. panta pirmajā daļā minētajām personām, izņemot personas ar invaliditāti un personas ar invaliditāti kopš bērnības, – 64,03 *euro* mēnesī;”

Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 "Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” (turpmāk – Noteikumi Nr. 579) 2. un 3. punkts:

“2. Minimālās vecuma pensijas aprēķina bāze ir 80,00 *euro*, personām ar invaliditāti kopš bērnības – 122,69 *euro*. Minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzi pārskata Ministru kabinets pēc labklājības ministra ierosinājuma atbilstoši valsts budžeta iespējām, izvērtējot ekonomisko situāciju valstī.

3. Minimālās vecuma pensijas apmēru nosaka, minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzei atkarībā no personas apdrošināšanas stāža (pilnos gados), par kuru piešķirta (pārrēķināta) Latvijas Republikas vecuma pensija, piemērojot šādus koeficientus:

3.1. personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir no 15 gadiem līdz 20 gadiem, – 1,1;

3.2. personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir no 21 gada līdz 30 gadiem, –1,3;

3.3. personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir no 31 gada līdz 40 gadiem, – 1,5;

3.4. personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir 41 gads un vairāk, – 1,7.”

Augstāka juridiska spēka norma

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”

Satversmes 91. pants: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Satversmes 109. pants: “Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.”

Pieteikumu iesniedzēju apsvērumi

Pieteikuma iesniedzēja – Augstākā tiesa - uzskata, ka Noteikumu Nr. 924 2.2. apakšpunkts, Noteikumu Nr. 1605 2.1. apakšpunkts un Noteikumu Nr. 579 2. punkts un 3.2. apakšpunkts neatbilst Satversmes 109. pantam.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka tās izskatīšanā atrodas administratīvā lietā, kurā pieteicējs iebilstot pret viņam aprēķinātās vecuma pensijas apmēru. Pieteicēja sākotnēji aprēķinātās vecuma pensijas apmērs bijis mazāks par valstī noteikto minimālo apmēru, tādēļ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra pieteicējam piešķirta vecuma pensija, to paaugstinot līdz minimālajam apmēram - 83,24 *euro*, bet pēc 2019. gadā veiktās indeksācijas tas esot 110,60 *euro* mēnesī. Tas nesniedzot atbilstošu sociālo nodrošinājumu.

Likumdevējs esot veicis pasākumus Satversmes 109. pantā ietverto tiesību uz sociālo nodrošinājumu īstenošanai. Taču Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka valsts nav nodrošinājusi pieteicējam tās izskatīšanā esošajā lietā šo tiesību īstenošanu vismaz minimālā apmērā. Proti pieteicējam piešķirtā vecuma pensija esot acīmredzami nepietiekama cilvēka cienīgas eksistences nodrošināšanai. Gan Noteikumu Nr. 924 un Noteikumu Nr. 1605 regulējums, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim, gan no 2020. gada 1. janvāra spēkā esošais Noteikumu Nr. 579 regulējums, paredz vecuma pensijas minimālo apmēru, kas nesasniedz 40-50% no patērētāju ienākumu mediānas. Tādējādi valsts neesot izpildījusi pienākumu nodrošināt pieteicējam tiesības uz vecuma pensiju vismaz minimālā apmērā.

Pieteikuma iesniedzējs – tiesībsargs - uzskata, ka Noteikumu Nr. 579 2. un 3. punkts neatbilst Satversmes 1., 91. un 109. pantam.

Paredzot personai tiesības saņemt vecuma pensiju vismaz minimālā apmērā, valsts formāli esot izpildījusi pienākumu nodrošināt tiesības uz sociālo nodrošinājumu minimālajā līmenī.

Tomēr pat ar vislielāko apdrošināšanas stāžu vecuma pensijas minimālais apmērs Latvijā neesot uzskatāms par pietiekamu. Turklāt vecuma pensijas minimālā apmēra aprēķina bāzes lielums esot noteikts, ņemot vērā valsts finansiālās iespējas konkrētajā brīdī, nevis izmantojot noteiktu metodoloģiju un balstoties valsts ekonomiskajos rādītājos.

Tiesībsargs norāda, ka vecuma pensijas minimālā apmēra saņēmēji esot nostādīti cilvēka cieņu pazemojošā situācijā. Tāpat Noteikumu Nr. 579 2. punkts veidojot diskrimināciju, balstoties uz personas vecumu un sociālo stāvokli, jo liela vecuma pensijas saņēmēju daļa tiekot pakļauta sociālās atstumtības riskam un citām nelabvēlīgām sekām. Savukārt Noteikumu Nr. 579 3. punkts radot nepamatoti nevienlīdzīgu attieksmi starp vecuma pensijas minimālā apmēra saņēmējiem. Proti, personas, kas nostrādājušas ilgāku laika periodu atrodoties nelabvēlīgākā situācijā nekā personas ar īsāku darba stāžu, jo proporcionāli stāžam saņemot mazāku pensiju.

Institūcijas, kas izdevusi apstrīdētās normas, – Ministru kabineta – apsvērumi

Ministru kabinets uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1., 91. un 109. pantam.

Ministru kabinets piekrīt, ka noteikumos Nr. 924 noteiktais vecuma pensijas minimālais apmērs tābrīža situācijai neesot pietiekams, tāpēc bijis nepieciešams to pārskatīt. Tādēļ no 2020. gada 1. janvāra vecuma pensijas minimālā apmēra bāze palielināta no 64.03 *euro* līdz 80.00 *euro*.

Valstij esot plaša rīcības brīvība taisnīga un ilgtspējīga sociālā nodrošinājuma sistēmas izveidē. Satversmes 109. pantā ietvertās tiesības uz sociālo nodrošinājumu neparedzot personām tiesības uz konkrētu pensijas apmēru un dodot valstij plašas iespējas šīs tiesības konkretizēt. Ministru kabinets piekrīt, ka tikai ar vecuma pensijas minimālo apmēru nav iespējams pilnībā nodrošināt personas pamatvajadzības. Taču sociālā palīdzība tiekot nodrošināta arī ar citiem līdzekļiem, piemēram, ar valsts un pašvaldību sociālajiem pabalstiem un sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem.

Eiropas Savienībā nabadzības riska sliekšnis esot izteikts kā 60% no mājāsaimniecību rīcībā esošo ienākumu mediānas, pārrēķinātas uz ekvivalento patērētāju skaitu mājāsaimniecībā. Tomēr katra valsts esot tiesīga piemērot pašas izvēlētu ekvivalences skalu, kas vairāk atbilst konkrētās valsts sociālekonomiskajai situācijai. Turpretī nabadzības riska sliekšnis un citi Eiropas Savienības kopējie indikatori tiekot izmantoti galvenokārt statistiskiem nolūkiem.

Pensiju sistēmas ilgtspējas un citu personu tiesību nodrošināšanai esot būtiski sabalansēt sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta ieņēmumus un izdevumus. Tādēļ valsts pensiju sistēma esot saistīta ar valsts ekonomisko situāciju.

Vecuma pensijas apmērs neesot diskriminējošs, jo vecuma pensiju piešķir un aprēķina katram individuāli, ņemot vērā pensijas sākuma kapitālu, pensijas kapitālu un pensionēšanās vecumu.

Tiesas process

Lietas Nr. 2020-07-03 izskatīšana tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos tiks uzsākta 2020. gada 4. novembrī. Tiesas sēde notiks videokonferences režīmā, nodrošinot ārkārtējās situācijas laikā noteikto distancēšanās pienākuma ievērošanu, lai ierobežotu Covid-19 izplatību.

Lietas dalībnieki un pieaicinātās personas tiks informētas par tiesas sēdes norisi un prasībām, kas jāievēro attālinātajā tiesas sēdē. Tiesas sēdes norise tiks pielāgota, ievērojot ārkārtējās situācijas apstākļus un tehnoloģiju sniegtās iespējas.

Interesenti tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos varēs vērot tiešraidē Satversmes tiesas mājaslapā un tiesas *YouTube* kontā. Informācija būs pieejama arī Satversmes tiesas *Twitter* kontā @Satv_tiesa.

Tiesas sēdes laikā lietas dalībnieki izklāsta lietas faktiskos apstākļus un juridisko pamatojumu, tiek uzklautas pieaicinātās personas, tad seko tiesas debates un replikas. Tiesas sēde beidzas ar tiesas sēdes priekšsēdētāja paziņojumu par to, kad tiks pasludināts spriedums. Satversmes tiesas likumā noteiktajos gadījumos līdz sprieduma pasludināšanai tiesvedību lietā var izbeigt. Nolēmumu pieņem ne vēlāk kā 30 dienas pēc pēdējās tiesas sēdes.

Nolēmuma pasludināšanas diena un laiks tik paziņots preses relīzē un publicēts Satversmes tiesas mājaslapas sadaļā “Jaunami”, kā arī sadaļā “Lietas” pie šīs lietas numura.

Informācija sagatavota ar mērķi informēt par Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktiskajiem apstākļiem un lietas dalībnieku apsvērumiem. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803